

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Іванова В.В. Психологічні особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів у позанавчальній діяльності. В статті розкрито психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, охарактеризовано особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів у позанавчальній діяльності. Представлена структура творчих здібностей молодшого школяра, що включає когнітивний (знання, вміння і навички, які сприяють реалізації дитини в різних видах діяльності); мотиваційний (мотиви, інтереси, потреби, які спонукають молодшого школяра до творчої діяльності) та емоційний (позитивне ставлення молодшого школяра до виконуваної діяльності, до вчителя, емоційна самореалізація в процесі виконання нестандартних завдань) компоненти.

Визначено переваги позанавчальної діяльності в порівнянні з навчальною в розвитку творчих здібностей учнів, яка полягає в тому, що по-перше, вона будується на принципі добровільності (діти самі вибирають заняття за інтересами), по-друге, в ній полягають можливості використання синтезу мистецтв (музики, живопису, літератури), по-третє, в рамках цієї діяльності можливе використання методів активного навчання, активізації психологічних механізмів, які сприятимуть розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Ключові слова: творчі здібності, молодший школяр, позанавчальна діяльність.

Іванова В.В. Психологические особенности развития творческих способностей младших школьников во внеучебной деятельности. В статье раскрыты психологические особенности детей младшего школьного возраста, охарактеризованы особенности развития творческих способностей младших школьников во внеучебной деятельности. Представлена структура творческих способностей младшего школьника, включая когнитивный (знания, умения и навыки, которые способствуют реализации ребенка в различных видах деятельности); мотивационный (мотивы, интересы, потребности, побуждающие младшего школьника к творческой деятельности) и эмоциональный (положительное отношение младшего школьника к выполняемой деятельности, к учителю, эмоциональная самореализация в процессе выполнения нестандартных задач) компоненты.

Определены преимущества внеучебной деятельности по сравнению с учебной в развитии творческих способностей учащихся, которая заключается в том, что во-первых, она строится на принципе добровольности (дети сами выбирают занятия по интересам), во-вторых, в ней состоят возможности использования синтеза искусств (музыки, живописи, литературы), в-третьих, в рамках этой деятельности возможно использование методов активного обучения, активизации психологических механизмов, которые будут способствовать развитию творческих способностей младших школьников.

Ключевые слова: творческие способности, младший школьник, внеучебная деятельность.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток суспільства викликає зростаючу потребу в особистостях творчих, професійно компетентних, соціально мобільних, відкритих всьому новому, які вміють знаходити нестандартні рішення в різних ситуаціях. Тільки такі люди можуть реалізовувати себе в будь-якій сфері діяльності. Розвиток творчих здібностей починається в дитинстві. Звідси, щоб підготувати фахівця, що володіє творчими здібностями, необхідно розвивати останні вже в дошкільному і молодшому шкільному віці, оскільки в цей період діти відкриті всьому новому, допитливі, здатні імпровізувати, позитивно ставляться до дорослого, який виступає зразком для наслідування, сповнені бажання створювати власний творчий продукт.

Розвиток усіх здібностей людини, в тому числі і творчих, відбувається, як правило, в діяльності. Навчальна і позанавчальна діяльності, як основні види діяльності молодших школярів, можуть допомагати розвитку творчих здібностей останніх. Перевага позанавчальної діяльності в порівнянні з навчальною в розвитку творчих здібностей учнів полягає в тому, що по-перше, вона будується на принципі добровільності (діти самі вибирають заняття за інтересами), по-друге, в ній полягають можливості використання синтезу мистецтв (музики, живопису, літератури), по-третє, в рамках цієї діяльності можливе використання методів активного навчання, активізації психологічних механізмів, які сприятимуть розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Аналіз останніх публікацій. В даний час поняття «творчі здібності» має досить стійкий статус в теоретичному апараті сучасної психологічної науки. Вивченню творчих здібностей присвячено безліч робіт зарубіжних і вітчизняних вчених (М. Вертгеймер, Дж. Гілфорд, А. Маслоу, Е. Торренс, Д. Богоявленська, Е. Варламова, М. Гнатко, В. Дружиніна, А. Мелік-Пашаєв, Я. Пономарьов, Б. Теплов, Є. Яковлева та ін.), де розкриваються різні аспекти досліджуваного феномена.

Вивченню творчих здібностей молодших школярів в навчальній діяльності присвячено чимало досліджень, а робіт, де б була представлена організація і реалізація позанавчальної діяльності з розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку вкрай мало. Сьогодні, незважаючи на безліч робіт, присвячених вивченню тих чи інших психологічних механізмів, немає усталеного визначення останніх. Недостатньо досліджень, де б психологічні механізми розглядалися комплексно, де був би представлений алгоритм їх «розгортання».

Формулювання мети і завдань статті. Щоб розкрити особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів у позанавчальній діяльності, необхідно звернутися до психологічних особливостей даного віку. *Мета* дослідження полягає в розкритті особливостей розвитку творчих здібностей молодших школярів у позанавчальній діяльності.

Виклад результатів дослідження. Вступ до школи – переломний момент у житті дитини. Провідним видом діяльності для неї стає навчальна, яка сприяє збагаченню індивідуального досвіду молодшого школяра, формування у нього знань про навколишній світ і про самого себе [1; 4]. У початковій школі відбувається розвиток всіх пізнавальних процесів молодших школярів, однак серед них особливе значення надається розвитку мислення, яке стає домінуючим і починає визначати роботу інших пізнавальних процесів.

У шкільному віці починає формуватися новий тип мислення – теоретичний, що дозволяє молодшому школяреві вирішувати завдання, орієнтуючись на внутрішні суттєві властивості і стани [11]. У процесі шкільного навчання відбувається не тільки засвоєння дитиною окремих знань і вмінь, а й їх узагальнення та разом з тим формування інтелектуальних операцій. Інтелект стимулює якісні зміни всіх інших функцій, відбувається інтелектуалізація всіх психічних процесів, їх усвідомлення і довільність [2; 8].

Мислення молодшого школяра нерозривно пов'язане з іншими психічними процесами, і перш за все з уявою. На початковому етапі шкільного навчання відтворююча уява дітей характеризується головним чином нестійкістю і спонтанністю. В ході навчальної діяльності школярі освоюють «сукупність засобів зовнішнього, предметного вираження продуктивної уяви», і чим більше вони накопичують знань, чим багатший їх досвід і різноманітніше враження, тим більше цікаві і незвичайні образи виникають в їхній уяві [10, с.8].

Мислення молодших школярів нерозривно пов'язане з пам'яттю, йде інтенсивне формування прийомів запам'ятовування, а при засвоєнні нових понять, дитина одночасно розвиває розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння тощо) [9]. Можна припустити, що розвиток мислення перебуває в прямій залежності від розвитку пам'яті: чим більше розвинена пам'ять, тим більше нових знань і умінь дитина може засвоїти за допомогою розумових операцій, що сприяє успішному виконанню нею навчальної діяльності.

Мислення в цьому віці тісно пов'язане зі сприйняттям [3]. На початку молодшого шкільного віку відбувається перехід від мимовільного сприйняття до довільного, в процесі навчання сприйняття підпорядковується певній задачі, дітям легше знаходити схожість предметів, ніж їх відмінність. З мисленням сприйняття зближує можливість трансформації образу з метою приведення його до нового виду, і чим з більш віддалених джерел будуть взяті елементи, тим цікавіше буде пошук рішення.

Мислення також пов'язано з увагою. У дітей початкової школи переважає мимовільна увага, їм важко зосередитися на одноманітній діяльності або діяльності, що вимагає розумової напруги. До кінця молодшого шкільного віку у них формується здатність зосереджувати увагу на малоцікавих речах, що говорить про розвиток довільної уваги [8].

Отже, в молодшому шкільному віці відбуваються великі зміни в пізнавальній сфері. Дитина в процесі навчання і виховання опановує певним запасом знань, умінь, навичок, які в подальшому використовує в своїй діяльності.

Активність дитини в будь-якій діяльності багато в чому залежить від її мотивації, компонентом якої є інтерес. Молодший школяр не може довго утримувати інтерес до навчальної та позанавчальної діяльності, тому між виникненням у нього наміру і самого виконання діяльності не повинно проходити багато часу, інакше це прагнення може «охолонути» [6].

У зв'язку з включенням школяра в активні соціальні відносини відбувається формування мотиву успіху. Діти починають усвідомлювати свої можливості і здібності. Їх діяльність, мотивована на успіх, протікає на тлі позитивного емоційного настрою, так як спрямована на деяку позитивну мету.

У молодшому шкільному віці легко виникають різні емоційні реакції і стани. Учні властива емоційна чуйність на яскраве, барвисте. Емоційні реакції і стани у нього з явищ ситуативного характеру переростають в стійкі особливості особистості й починають мотивувати його поведінку. У молодших школярів при виконанні завдання може виникнути тривожність, здатна викликати у дитини або занепокоєння і стати бар'єром для реалізації її творчих здібностей, або стимулювати внутрішні резерви організму [5; 8; 9]. Активна пізнавальна діяльність учня супроводжується адекватною тривожністю, оскільки творча діяльність таїть в собі ситуацію новизни і невизначеності. Звідси, конструктивна тривожність спрямована на подолання перешкод і може стати джерелом успіху. Тому важливо створити емоційно комфортну атмосферу, в якій дитина буде відчувати себе впевнено.

Важливу роль у молодших школярів відіграє спілкування, яке відрізняється емоційною насиченістю і безпосередністю висловлювань дитини, які характеризуються незакінченістю і лексичною бідністю, при виконанні спільної діяльності дитина прагне привернути увагу до себе і відзначити свою значимість в цій діяльності [4].

Включення в нову систему відносин учня змінює його позиції в суспільстві. У молодшого школяра з'являється почуття індивідуальності, потреба в підтримці і прийнятті цієї індивідуальності з боку оточуючих [8; 9]. У нього виникає інтерес, з одного боку, до свого внутрішнього світу, а з іншого боку – до засобів його вираження. Тому важливо в цьому віці не тільки прийняти і підтримати дитину, а й дати їй можливість для самовираження в різних видах діяльності.

Особливе місце в цьому віці приділяється формуванню самооцінки учнів в процесі їх взаємодії з навколишнім світом, на базі оцінок оточуючих, оцінки результатів власної діяльності, а також на основі співвідношення реального і ідеального уявлень про себе. А. Захарова зазначає, що «необхідно вчити дітей самостійно і аргументовано оцінювати свої можливості, вміння та особисті якості, як зі своєї власної точки зору, так і з точки зору іншої людини ...» [5, с.60].

У міру входження дитини в навчальну діяльність у неї формується рефлексія, в процесі якої учень усвідомлює не тільки саму діяльність, а й себе в цій діяльності, свої потреби, мотиви, можливості, що дозволяє йому корегувати свій освітній шлях.

Таким чином, в молодшому шкільному віці відбуваються зміни в пізнавальній, емоційній, мотиваційній сферах. Основними психологічними новоутвореннями в цьому віці є довільність психічних процесів і їх інтелектуалізація, внутрішній план дій, рефлексія.

Розвиток всіх пізнавальних процесів, а також творчих здібностей здійснюється як у навчальній, так і позанавчальній діяльності. Позанавчальна діяльність являє собою специфічний вид діяльності спрямований на розвиток учня у позанавчальний час в рамках школи [9]. Позанавчальна діяльність може бути представлена різними формами (гуртки, факультативні заняття та ін.), що задовольняє прагнення учня до самостійного вибору тієї діяльності, в якій він зможе реалізувати свій творчий потенціал.

При організації позанавчальної діяльності дорослий використовує такі прийоми, як перевтілення (фантазування), експериментування (художньо-пошукова діяльність), суміщення (синтез, мистецтво) та ін. Ці прийоми дають дітям можливість вільно оперувати уявленнями, які отримуються на звичайних заняттях, активізувати творчу уяву та творче

мислення, викликають емоційний відгук на зорові і слухові враження, пробуджують бажання займатися творчістю.

Позанавчальна діяльність, як і навчальна, нерозривно пов'язані з розвитком вищих психічних функцій дитини і їх довільністю. У той же час у навчальній діяльності дитина найчастіше проявляє себе в рамках репродуктивного мислення, і у неї не завжди формується установка на творчість. Позанавчальна діяльність будується на принципі добровільності, і, незалежно від індивідуальних можливостей, наявного досвіду і знань, кожна дитина вибирає собі заняття за інтересами, де вона активно висловлює себе у творчості. Ця спеціально організована діяльність відповідає потребам організму, що розвивається. Крім того, включення дітей у позанавчальну діяльність найбільшою мірою сприяє розкриттю внутрішніх якостей кожної дитини, розширенню спеціальних знань, самореалізації її творчого потенціалу, оскільки використання в спеціально організованій діяльності поза занять синтезу мистецтв (музики, живопису, літератури, театру та ін.) об'єднує засоби виразності та стимулює творче самовираження кожної дитини. Також в рамках позанавчальної діяльності можлива реалізація спеціально розробленої програми, яка дозволяє використовувати методи активного навчання та задіяти психологічні механізми, які активізують процес розвитку творчих здібностей молодших школярів.

В даний час набувають особливої актуальності ідеї комплексного освоєння мистецтв у позанавчальній діяльності. Так, через музику дитина здатна розвинути творчу уяву, художньо-образне мислення, творчі здібності, почуття сприйняття прекрасного через процес активного спостереження – переживання різних сторін навколишнього світу в творах мистецтв на основі власної творчої діяльності [13]. Перевага образотворчої діяльності, використання художнього мистецтва в розвитку творчих здібностей молодших школярів полягає в ситуації спеціально організованого сприйняття картин і подальшого активного включення дитини в різноманітні форми образотворчого мистецтва. У дітей виникає певне емоційне переживання, обумовлене впливом твору мистецтва на емоційну сферу, включається творча уява і творче мислення. Удосконалення ігрових навичок і творчої самостійності дітей через рольові ігри сприяє їх інтелектуальному розвитку, прояву творчої індивідуальності, пробуджує інтерес до театру, бажання перевтілюватися в нові образи. Підсумком розвитку творчих здібностей молодших школярів у позанавчальній діяльності є перетворення останніх, закономірна і якісна зміна структурних компонентів творчих здібностей, а також підвищення продуктивності діяльності кожної дитини.

Значну роль у розвитку творчих здібностей молодших школярів у позанавчальній діяльності відіграє творчий учитель, який є на перших порах авторитетом для молодших школярів, які беззастережно підкоряються йому і багато в чому наслідують (копіювання проявляється в спробах бути схожими на улюбленого вчителя зовні, в запозиченні певних манер та ін.). Як зазначає Є. Яковлєва «характерна для молодших школярів орієнтація на дорослого як на авторитет і зразок для наслідування, робить цей підхід в руках педагога потужним розвиваючим засобом, що дозволяє швидко домагатися не тільки підвищення рівня творчого та інтелектуального розвитку дітей, а й позитивних змін в їх поведінці, що проявляється в розвитку поведінкової свободи» [13, с. 212].

Розглянемо особливості розвитку кожного з компонентів творчих здібностей і їх показники.

Когнітивний компонент включає в себе знання (результати пізнання), вміння (здатність успішно виконувати певні дії) і навички (виконання діяльності без контролю з боку свідомості і з успішним результатом), що допомагають молодшому школяреві реалізуватися в різних видах діяльності. В процесі позанавчальної діяльності у молодшого школяра активізується творче мислення, уява і образне мислення. Спираючись на наявні знання і культурний досвід, учні генерують нестандартні рішення запропонованих завдань, які відрізняються новизною, неповторністю, що свідчить про розвиток їх творчих здібностей. Розглянемо показники когнітивного компонента.

Одним з них, як ми вже зазначали раніше, є творче мислення, яке спрямоване на створення суб'єктивно нового продукту або рішення задач новими способами [2; 10]. У дітей спостерігається сплеск дослідницької активності, яка характеризується такими якостями, як зростання самостійної розумової діяльності і критичність мислення. Учень намагається навчитися ставити дослідницькі цілі, висувати гіпотези причинно-наслідкових залежностей, і це розвиває його творчі здібності [1]. Творчі здібності дитини оцінюються по результату в області розумової діяльності, а визначальною характеристикою творчості є наявність продукту діяльності або рішення задачі. Показник творчого мислення «швидкість» дозволяє судити про здатність дитини продукувати велику кількість ідей; показник «оригінальність» відображає здатність учня давати незвичайні відповіді, продукувати нестандартні ідеї, а показник «абстрактність назви» говорить про здібності дитини через розумові процеси синтезу і узагальнення придумувати нові назви, що виражають суть малюнка і виходять за межі уяви. Звідси, для розвитку творчих здібностей і творчого мислення молодших школярів необхідно стимулювання вчителем творчої активності дітей та створення продуктивної форми їх діяльності (творчої), при якій учні зможуть оволодіти творчим досвідом пізнання, створення і перетворення в новій якості об'єктів матеріальної і духовної культури у співпраці з педагогом.

Формування творчого мислення нерозривно пов'язане з творчою уявою, оскільки обидва психічних процеси мають аналітико-синтетичний характер і визначаються ступенем невизначеності проблемної ситуації [9]. Наочно-образний компонент уяви молодшого школяра в цілому характеризується значною свободою оперування образами об'єктів дійсності і продуктивністю перетворення індивідуального досвіду [10]. Творча діяльність учнів може йти від двох джерел, які активізують уяву: від переживання дитини – рішення внутрішніх протиріч, що впливає на формування оригінальних задумів, передають почуття і емоції автора, і від його інтересу до світу і розв'язання суперечностей цього світу, що впливає на планомірне і самостійне виконання діяльності [10]. Тому, для розвитку творчої уяви необхідна наявність у дитини знань, досвіду і різноманітних вражень, які вона може отримати при виконанні творчих завдань.

Наступний показник когнітивного компонента – наочно-образне мислення, який свідчить про вміння учнів оперувати різними образами і наочними уявленнями при вирішенні завдань. У цей період мислення молодших школярів поступово набуває абстрактний, узагальнений характер, стає чутливим до суперечностей [2; 8]. Пізнаючи навколишній світ діти прагнуть перетворити виконувану діяльність і створити, відносно

новий продукт. Звідси розвиток наочно-образного мислення можливий при використанні методів активного навчання на розвиваючих заняттях.

Таким чином, представлені вище показники співвідносяться з когнітивним компонентом творчих здібностей молодших школярів та дозволяють судити про його розвиток в рамках формувальної програми.

Далі розглянемо емоційний компонент творчих здібностей. Емоційний компонент творчих здібностей представлений позитивним ставленням молодшого школяра до творчого вчителя, до виконуваної діяльності та його власних емоційних переживань в процесі позанавчальної діяльності. Розвиток творчих здібностей починається у дитини в дитинстві, звідси велика роль дорослого в даному процесі, яка полягає в основному в забезпеченні його емоційного самовираження. Основною умовою усвідомлення і прояву дитиною своєї індивідуальності є називання, прийняття та підтримка дорослим його емоційних проявів [13].

Прийняття та підтримка з боку дорослого, що створює умови для творчої роботи, спонукає учня до розумової діяльності й емоційного самовираження. Звідси, для розвитку емоційного компонента творчих здібностей необхідно, щоб дитина позитивно ставилася до вчителя і орієнтувалася на нього, як на творчий зразок.

Іншим показником емоційного компонента творчих здібностей є емоційні переживання дитини у творчій діяльності, що виникають у неї в процесі виконання таких видів діяльності, як музична, образотворча та ігрова. Ми припускаємо, що наявність у молодшого школяра сильних і конструктивних переживань сприяє активізації його розумових процесів, підвищує інтерес до знаходження нового рішення. Звідси важливо, щоб дитина відчувала сплеск емоцій при створенні творчого продукту, що спонукало б її до вдосконалення цього продукту і прагнення себе реалізувати в творчості.

Наступний компонент творчих здібностей – мотиваційний, як система стимулів, що включає мотиви, інтереси, потреби учня. Даний компонент дозволяє визначити особистісну значимість для молодшого школяра та розвитку творчих здібностей в процесі позанавчальної діяльності.

Мотиваційний компонент творчих здібностей передбачає наявність у молодшого школяра бажання займатися творчістю в рамках позанавчальної діяльності, продукувати нові ідеї, образи, сюжети рольових ігор та ін. У позанавчальній діяльності діти самі починають усвідомлювати свої творчі можливості, і творчий дорослий цьому сприяє. Формування мотиву досягнення успіху призводить до розвитку творчих та інших здібностей учня.

Встановлено, що між рівнем мотивації і рівнем розвитку інтелектуальних здібностей молодшого школяра існує певний зв'язок: розвиток інтелекту визначається в даному віці переважно внутрішньою мотивацією дитини – прагненням її до нових знань, високих досягнень [6]. У міру зростання особистісно значимої мотивації ростуть показники продуктивності і оригінальності відповідей дітей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вибір показників розвитку творчих здібностей співвідноситься основними структурними компонентами останніх, а зміна кожного з компонентів можлива в рамках спеціально розробленої програми. Всі структурні компоненти взаємопов'язані між собою, а їх зміна свідчить про

зміну творчих здібностей в цілому. В рамках нашого дослідження розвиток творчих здібностей ми розглядаємо в процесі образотворчої, ігрової та музичної діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розгляді психологічних механізмів розвитку творчих здібностей молодшого школяра у позанавчальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Амонашвили Ш. А. Развитие познавательной активности учащихся в начальной школе. *Вопросы психологи.* 1984. № 5. С. 36–41.
2. Библер В. С. Творческое мышление как предмет логики. *Научное творчество* / под ред. С. Р. Микулинского, М. Г. Ярошевского. Москва: Наука, 1969. С. 175–184.
3. Блонский П.П. Развитие мышления школьников. *Блонский П.П. Избранные педагогические и психологические сочинения:* в 2 т. Москва: Просвещение, 1979. Т. 2. С. 5–117.
4. Волков Б. С. Психология младшего школьника. Москва: Академический проспект, 2005. 208 с.
5. Захарова А. В., Боцманова М. Э. Как формировать самооценку школьника. *Начальная школа.* 1992. № 3. С. 58–65.
6. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 288 с.
7. Моляко В. А. Психология решения школьниками творческих задач. Киев, 1983. 94 с.
8. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество. Москва, 2003. 456 с.
9. Петровский А. В. Возрастная и педагогическая психология. Москва: Просвещение, 1979. 340 с.
10. Сухарева А. П. Активизация творческой деятельности младших школьников на занятиях по ИЗО: дис. ... канд. пед. наук: 13. 00.02 / Омский гос. пед. ун-т. Омск, 2000. 205 с.
11. Тарасова С. Л. Роль вопросов в понимании текста младшими школьниками. *Вопросы психологи.* 2006. № 4. С. 40–47.
12. Якиманская И. С. Основы личностно-ориентированного обучения школе. 2-е изд. Москва: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2013. 220 с.
13. Яковлева Е. Л. Психология развития творческого потенциала школьников: дис. ... д-ра психол. наук: 19. 00. 07 / Москов. психол.-социал. ин-т. Москва, 1997. 368 с.

References transliterated

1. Amonashvily Sh. A. Razvitye poznavatelnoi aktyvnosti uchaschchykhisia v nachalnoi shkole. *Voprosy psykholohyy.* 1984. № 5. S. 36–41.
2. Bybler V. S. Tvorcheskoe myshlenye kak predmet lohyky. *Nauchnoe tvorchestvo* / pod red. S. R. Mikulinskogo, M. G. Yaroshevskogo. Moskva: Nauka, 1969. S. 175–184.
3. Blonskyi P.P. Razvitye myshleniya shkolnykov. *Blonskyi P. P. Yzbrannyye pedahohycheskye y psykholohycheskye sochyneniya:* v 2 t. Moskva: Prosveshchenye, 1979. T. 2. S. 5–117.
4. Volkov B. S. Psykholohyia mladsheho shkolnyka. Moskva: Akademycheskyi prospekt, 2005. 208 s.
5. Zakharova A. V., Botsmanova M. Э. Kak formyrovat samootsenku shkolnyka. *Nachalnaia shkola.* 1992. № 3. S. 58–65.
6. Ylyn E. P. Motyvatsiya y motyvyy. Sankt-Peterburg: Pyter, 2000. 288 s.
7. Moliako V. A. Psykholohyia resheniya shkolnykamy tvorcheskykh zadach. Kiev, 1983. 94 s.
8. Mukhyna V. S. Vozrastnaia psykholohyia: fenomenohyia razvytyia, detstvo, otrochestvo. Moskva, 2003. 456 s.
9. Petrovskyi A. V. Vozrastnaia y pedahohycheskaia psykholohyia. Moskva: Prosveshchenye, 1979. 340 s.

10. Sukhareva A. P. Aktyvyzatsiya tvorcheskoi deiatelnosti mladshykh shkolnykh na zaniatiakh po YZO: dys. ... kand. ped. nauk: 13. 00.02 / Omskiy gos. ped. un-t. Omsk, 2000. 205 s.
11. Tarasova S. L. Rol voprosov v ponymanyy teksta mladshymy shkolnykamy. *Voprosy psykholohyy*. 2006. № 4. S. 40–47.
12. Iakymanskaia Y. S. Osnovy lychnostno-oryentyrovannoho obucheniya shkole. 2-e yzd. Moskva: BYNOM. Laboratoryia znanyi, 2013. 220 s.
13. Iakovleva, E. L. Psykholohyia razvytyia tvorcheskoho potentsyalam shkolnykh: dys. ... d-ra psykhol. nauk: 19. 00. 07 / Moskov. psihol.-sotsial. in-t. Moskva, 1997. 368 s.

Ivanova V. The psychological peculiarities of the development of creative abilities of younger pupils in extracurricular activities. The article has described the psychological peculiarities of younger pupils, described the features of the development of creative abilities of younger students in extracurricular activities. It has been presented the structure of creative abilities of the younger schoolchildren, including cognitive (knowledge, skills and abilities that contribute to the realization of the child in different types of activity); motivational (motives, interests, needs that motivate the younger student to creative activity) and emotional (positive attitude of the younger student to the performed activity, to the teacher, emotional self-realization in the process of performing non-standard tasks) components.

The author of the article has determined the advantages of extracurricular activities in comparison with teaching in the development of students' creative abilities, which is that, first, it is based on the principle of voluntariness (children themselves choose occupations according to their interests), and secondly, it includes the possibility of using the synthesis of arts (music, painting, literature), thirdly, in the framework of this activity, it is possible to use methods of active learning, activation of psychological mechanisms that will contribute to the development of creative abilities of younger students.

Key words: creative abilities, younger students, extracurricular activities.